

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Bernardi Primi Clarævallensis Abbatis, Ordinis
Cisterciensium Antesignani, melliflui Ecclesiæ Doctoris
Sermones In Dominicis & Festa per annum**

Bernardus <Claraevallensis>

V. De iisdem verbis Esaiaë.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39254

*Prædestina-
tionis opus
universum so-
li gratiæ tri-
buendum.*

*mes fieri imaginis filij sui : & quos prædestinavit, hos & vocavit. Quos au-
tem vocavit, hos & justificavit. Et quos justificavit, hos & magnificavit. Ita
initium meum solius gratiæ est, & non habeo quid mihi in prædestina-
tione attribuam sine vocatione. Non sic sanè ab opere justificationis, a-
lienus sum, operatur & illud gratia, sed plane mecum. Vidésne quemad-
modum Seraphim in medio appareat aliquatenus? Porrò consummatio
quidem & ipsa solius gratiæ est: nec est mihi in hac parte, vel cum ea, sive
in ea gloriari, quasi coadjutor videar aut cooperatur. Velat itaque Sera-
phim caput suum duabus pennis, si & veraciter cognoverit & humiliter
fateatur quia misericordia eum sola prævenit. Velat & pedes alis æquè
duabus, si misericordiæ quoque quæ subsequitur est, nec ignarus extiterit
nec ingratus. Quam sane capitis & pedum velationem, & nunc quoque
negligere non oportet, licet tunc maxime perficienda sit quando Iudex
sedebit super solium, & astantes sibi Seraphim & agnitione veritatis sub-
tilius illustrabit, & inflamabit vehementius charitatis ardore. In quorum
numero indignos nos servos nominis sui, ipsa de qua locuti sumus con-
stituere dignetur misericordia, quæ ab æterno est & usque in æternum su-
per electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitrium,
meriti gratiæ, principium & finem omninò soli vendicans sibi: ut sit no-
bis Alpha & Omega Dominus Deus noster, & pro utroque jure clame-
mus. *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Amen.**

e Psal. 113. b

S E R M O. V.

De Verbis Esaiæ Propheta.

*Christus ex
Patre,
In Patre, &
cum Patre.*

*In Patre &
Filio, & sub-
stantiæ unitas,
& gloria æ-
qualitas.*

Commendant nobis sacre litteræ Christum Dominum & ex Patre, &
in Patre, & cum Patre, & à Patre, & pro Patre & etiam sub Patre. Quod
dicitur, *ex Patre*, ineffabilis est nativitas: quod *in Patre*, consubstantialis
unitas: quod *cum Patre*, æqualitas majestatis. Sane enim tria hæc ab æ-
terno. Cæterum si ex Patre nascens, quid in Patre, aut cum Patre? Non
incongruè forsitan in Patre cubans, cum Patre sedens dicatur. Et audite
confessus & hujus accubitus rationem. Sicut enim sessio majestatem, sic
confessio æqualitatem exprimit majestatis, præsertim cum sit ei sedes à
dextris Patris, non sane sub pedibus, vel quasi à tergo. Et federe quidem
jam quiescere est, sed jacere magis. Quid autem delectabilius & quodam-
modo dulcius esse videbitur Filio, quod in Patre est, an quod cum Patre
omnibus præest? In quo putas horum summa illa pax Dei, quæ exuperat
omnem sensum, & singularis requies Domini competentius assignetur?
Et si dignè ore id exprimi nequeat, corde tamen forsitan piè concipitur:
ut salva

De Verbis Esaiæ Prophetæ, Sermo V. 437

ut salva quidem in omnibus illius invisibili simplicitate essentia, inter gloria æqualitatem, & substantiæ unitatem, velut similis quædam ei, quæ inter confessum & accubitum est, cogitari posse distinctio videatur.

Denique parum videtur sponsæ videre sedentem, cubantem sibi flagitat indicari. *Indica mihi ait^a, quem diligit anima mea, ubi cubes in meridie.* Sed & animæ omni quæ sanum sapit, dulcius sapit per omnem modum quod Apostolus ait^b. *Qui adhæret Deo, unus spiritus est:* quàm quod Apostolis dicitur. *Cum sederit rex in sede majestatis suæ, sedebitis & vos judicantes:* haud minus utique jucundior sessione cubatio. *Ego in Patre, ait Filius, & Pater in me est.* Non potuit expressius substantiæ unitas commendari. Ubi enim uterque in altero, nihil quasi exteriorius licet, nihil interius cogitari, simplicissimam magis credi necesse est in ambobus substantiæ unitatem. Veruntamen aliquatenus huic simile est quod dicitur^d: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* nisi quod hic quidem spiritualis quædam unio, secundum quod supra memoravimus. *Qui adhæret Deo, non quidem unum, id est non una substantia, sed unus spiritus est:* illic vero naturalis potius & substantialis unitas designatur. Unde & habes in Evangelio^e. *Ego & Pater unum sumus.* Illud proinde juxta præfatam similitudinem tanquam cubiculum unigeniti, & quasi summa quædam Domini requies est. Nos quoque per hanc voluntatem unionem, & adhæsiorem spiritus, quam nimirum charitas facit, pro nostro quidem modulo, in hoc suum cubiculum, & in suam requiem factus etiam primogenitus introducit.

Iam vero quod dicitur à Patre, ambulantem significat, & ad eum quem proximè ipso præstante celebraturi sumus, spectat incarnationis ejus adventus. Hinc nimirum & ipse ait^f: *Ego enim à Deo processi & veni.* In terris denique visus, & cum hominibus conversatus medius nostrum, quem nesciebamus stetit^g, verus quidem Emmanuel, nobiscum Deus, nobiscum stans, sed pro Patre. Quod enim nobiscum stetit, adjutorium, quod pro Patre stetit, zelum designat. Paternam namque quærebat in omnibus gloriam, cujus & venerat facere voluntatem. Cæterum si pendentem consideres, si Christum & hunc crucifixum attendas, ibi maximè evidentissimèque eum sub Patre reperies: hoc enim proprie ac specialiter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem; secundum quam ipse ait^h: *Pater maior me est.* Dicerene audebimus quòd aliquando fuerit etiam sine patre? Nemo id præsumeret, si non prior ipse dixissetⁱ. *Deus meus Deus meus ut quid dereliquisti me?* Quasi quædam enim ibi derelictio fuit, ubi nulla fuit in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio majestatis.

^a Cant. 1. b

^b Cor. 6. d.

^c Matth. 19. d

^d 1. Ioan. 4. c

^e Ioan. 10. f

^f Christus à Patre;

^g Ioan. 8. e

^h Ibid. 1. d

ⁱ Pro Patre; &

sub Patre;

^h Ioan. 14. c.

ⁱ Matth. 17.

¶ Isa 6. a

¶ Ibid. 53. a

¶ Ibid. b

Diversimoda
Christi visio
apud Isaiam.Sedere, domi-
nationem no-
tat.Solum, cui
vidit insiden-
tem Domi-
num Isaius,
quale?

¶ Psal. 32. b

Habemus itaque Christum ex Patre *nascentem*, in Patre *cubantem*, cum Patre *sedentem*, à Patre *ambulantem*, pro Patre *stantem*, sub Patre *pendentem*, sine Patre quodammodo *morientem*. Quonam igitur modo ex his vidisse eum credemus Isaiam, cum diceret ^k: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum?* Longe enim per omnem modum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idem Propheta ^l: *Vidimus eum*, inquit, *& non erat ei species neque decor: & estimavimus eum tanquam leprosum, & percussum à Deo & humiliatum*. Idem utrobique vidit eundem, sed non vidit eodem modo, ac per hoc quodammodo non eundem. Ibi enim vidit eum lividum plagis, saturatū opprobriis, afflictum suppliciiis, lacessitum injurijs. Vidit denique contemptibilem, vidit pendentem, vidit propter nos morientem, & ait ^m: *Attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus*. Ibi inquam novissimus virorum apparuit despectus: hic autem erat plena omnis terra majestate ipsius. Ibi vir dolorum, & sciens infirmitatem hinc Dominus sedens. Et illa quidem communis visio verbo pluralis numeri designatur, hæc autem tam singularis est, quàm sublimis. Ibi ergò tanquam unus de multitudine, *vidimus* ait: hic verò tanquam solus & solitarius levans se supra se, *vidi*, inquit, *Dominum sedentem &c.* Sane competenter *Dominus* dicitur, qui sedere conspicitur. Sedere enim præidentis est, sedere dominantis est & regnantis. Maxime vero sedere super solium, dominationem notat: nam sedere simpliciter, aliquando & humiliationem. Cæterum ut prædiximus, qui in Patre cubat delicias, cum Patre imperans sedet, ibi sponsus amabilis, ibi Dominus admirabilis. Denique gloriosus Deus in sanctis suis, mirabilis in majestate sua.

Vidi, inquit, *Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum, & plena erat omnis terra majestate ejus: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum*. Quæ enim sub ipso erant? Nunquid ipsum quod dixerat solium quamlibet excelsum & elevatum, sub ipso tamen nihilominus erat? Si enim ipse super solium sedens, solium plane sub ipso. Et quomodo illud replebat templum? Deinde quando & ipsa jam terra omnis plena est majestate ejus, quomodo templum adhuc vel unde repletur? Enim vero disce ex his quæ audis, solium non machinam imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedis est sapientiæ anima justis, quàm dignior sedes angeli sancti? Hoc plane solium gloriæ ejus excelsum per naturam, sed multo magis per gratiam elevatum. Excelsos enim fecit eos natura conditionis, elevatos gratia confirmationis, de qua dicitur ⁿ: *Verbo Domini cæli firmati sunt*. Ea igitur agmina Angelorum in quibus sedet DEUS, & quæ sub ipso sunt, templum

templum replent, licet jam terra omnis ipsius plena sit maiestate. Ubique enim regnat, ubique imperat, ubique maiestas eius, sed gratia forte non ita. Non, inquam, ubique sicut potestas, sic & voluntas eius bona & beneplacens & perfecta. Alioquin quid est quod dicimus °; *Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra?* Fit enim voluntas eius de omnibus, fit per omnes, non in omnibus tamen. In electis spiritibus fit voluntas Dei, quando eis efficitur cum ipso una voluntas. Hæc sane adhesio spiritualis unum spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor unum & anima una legitur extitisse. *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum* P. Replebant omni benedictione spirituali, replebant consolatione divina, replebant divitionibus gratiarum. Replebant denique fructu sanctificationis: siquidem domum tuam Domine decet sanctitudo. Replebant diversis charismatum donis, spiritu sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & replebant illud spiritu timoris Domini.

Seraphim stabant super illud. Nomen est ordinis angelorum summi atque supremi: ut merito stare super cæteros describantur: & ipsi tamen quamlibet cæteris præstent, astant nihilominus Domino præsidenti, devotum utique ministerium, & plenum reverentiæ obsequium exhibentes. Aliter enim Domini, aliter Angeli, aliter hominis intelligi convenit stationem. Stat Christus pro Patre zelans, Patris gloriam quærens, & tanquam fidelis Unigenitus, imò & Primogenitus Patris, zelo Patris adjuvans adoptivos. Sic illum Stephanus stantem vidit, quem habuit adiutorem 7: Sic Propheta in adiutorium eum surgere precabatur: *Exurge, inquit, Domine, adiuva nos.* Sane angelica statio ministratio est, dicente Propheta J: *Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.* Nam hominis quidem stare, persistere est in vigore animi, & observatione propositi. Sic Moyses stetit in confractione & in conspectu Domini ut averteret iram eius t: sic stetit Phinees, & placuit. *Seraphim stabant super illud.* Quid sibi vult quòd non unum, non plurimos stantes vidisse se perhibet Propheta, sed duos? Duos siquidem ei apparuisse constat ex eo quod secutus adiunxit: *Sex ala uni, & sex ala alteri.* Et bene duo stabant. *Væ enim soli: quia si ceciderit, non habet sublevantem* u. Væ tibi superbe spiritus, solitudinis & solitariae præsumptionis amator. Non stetisti in veritate, expulsus est pes superbiæ, stare non potuit. Solus sedere volens tanquam fulgur cecidisti de caelo, non habiturus aliquando sublevantem.

Sex ala uni & sex ala alteri. Ad quid multiplicitas ista pennarum? *Duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, & duabus volabant.*

*Quid multi-
plicitas pen-
narum.*

*Gen. 3. d
Gloria Domi-
ni Lucifero
post casum ab-
scandita.*

Ysa. 6. a

2 Mai. 26. b

*Duabus alis
naturæ &
gratiæ, seu
intellectu &
affectu Sera-
phini seruu-
sur in Deum.*

*Lucifer una
tantum ala
volare ten-
sans cecidit.*

Grande mysterium, & profundum utique sacramentum. *Attentās in vobis hæc verba desiderant aures, sed multo magis disertam in nobis linguam exigunt, maximèque animum spiritualem. Dico vobis tamen ut-
cunque quod sentio, nec sane affirmans dico, sed coniectans quodammo-
do & opinans. Quid enim æstimare verat, deiecto Lucifero, ad pervigi-
les excubias Seraphim constitutos, sicut eiecto homine teste scriptura^x :
Cherubim ad custodiam posuit DEUS? Nec incongrue forsitan Cheru-
bim flammeus traditur gladius, ut à ligno vitæ incisio pariter & incensio
quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. Porro
Seraphim tantum alas accipiunt, quarum velamine arceant oculum spi-
ritualem. Denique *duabus*, inquit^y, *velabant caput eius, & duabus pedes*,
ut nec alta DEI, nec profunda eius iniquus ille valeat contemplari. Erit
cum revelabitur gloria Domini, sed non erit hoc nisi factum fuerit ante
quod scriptum est^z : *Tollatur impius ne videat gloriam Dei.* Interim sanè
velatur caput, velantur pedes, ut medium quidem aliquid eidem impio
videndum, sed ad invidendum utique relinquatur. Et velantur alis, quæ
nimirum sic illum arceant, ut istos sustineant & sustollant.*

Quærendam tamen prius quibus alis volare dicantur, quia *duabus*,
inquit, *volabant.* Nec incongruè forsitan duas istas *naturæ & gratiæ* dici-
mus: præsertim cum prius quoque in hisipsis etiam solii celsitudo &
elevatio à nobis fuerit assignata. Vivaci siquidem per naturam *intellectu*,
& ferventi nihilominus *affectu* per gratiam in eum qui supra ipsos est ex-
tenti jugiter & intenti, stare quidem ut diximus per ministerium, sed
volare per studium perhibentur. Licet enim velent caput Domini, ve-
lent etiam pedes, sed sibi ista non velant, magis autem sedulo volant &
volitant inter ista: & alta potentiae eius, & profunda sapientiae vestigan-
tes. Nec sanè scrutatores sunt majestatis ut proinde opprimantur à gloria:
quòd non minus diligant, quàm intelligant, utpote quos ille regit & agit
spiritus qui scrutatur etiam alta Dei. Superbus ille Lucifer lucem præfe-
rens non ignem habens alteri tantum innixus alæ, casum facere potuit,
non volatum. Exaltavit enim lucidus esse, non fervidus, non incensus,
quod Seraphim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit: sed nec vola-
re potuit, quod præsumpsit. Sustulit eum naturæ vivacitas, sed in suam
plane perniciem, quippe quem defectus gratiæ mox dejecit. Nec disti-
milis sane eorum casus qui cum cognovissent DEUM, non glorificave-
runt aut gratias egerunt: quo tandem merito traditi sunt in reprobum
sensum, & obscuratum est insipiens cor eorum. Denique & ipsi eorum
principi interpositum est velamen, quod nulla jam naturæ vivacitate
pertranseat, ut ipsius qui solium sedet, caput apud pedes valeat intueri.

Siquidem

De Verbis Esaiæ Prophetæ, Sermo V. 441

Siquidem Seraphim stantes & astantes duabus alis caput velant, duabus pedes.

Non est corporalis divina substantia, nec in formam hominum membris distincta corporeis. Spiritus est DEUS: & quæ de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. Alioquin quis nobis revelabit hoc caput & pedes istos, quos geminis alis Seraphim velant, nisi spiritus ipse qui novit omnia quæ in eo sunt, & scrutatur etiam alta Dei? Ego enim opinor ipsa esse, quæ in loco *capitis* nomine designantur. Itaque secundum hunc sensum, *Caput* eius, maiestas eius, potestas eius, sempiterna virtus atque divinitas. *Caput* eius juxta illud propheticum; *Iustitia tua sicut montes Dei*. Nempe quod sequitur. *Iustitia tua abyssus multa*, non incongrue forte videbitur *pedum* posse appellatione signari. Sunt enim velut quidam pedes eius, investigabiles viæ eius, inscrutabilia judicia eius, profundum sapientiæ, & irreprehensibilis quædam, sed incomprehensibilis dispositio eius. Ad hos pedes ipsum quoque Dominicæ incarnationis mysterium specialiter cognoscitur pertinere, & omnis pariter operatio nostræ salutis. Cernere est quam sit iustitia illa sublimis, quam sicut montes Dei propheta esse miratur, Nostra enim (si quia est) humilis iustitia, recta forsitan, sed non pura. Nisi fortè meliores nos esse credimus, quam patres nostros, qui non minus veraciter quam humiliter aiebant: *Omnes iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruata mulieris*^b. Quomodo enim pura iustitia, ubi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde interim videri potest iustitia hominum, si tamen peccato non consentiant, ut non regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis in initio quidem non modo recta, sed etiam pura fuit, quandiu ei datum est nec sentire peccatum. Cæterum & hæc ipsa quoniam firma non fuit, & puritatem facile perdidit, & nec ipsam quoque retinuit rectitudinem suam. Sane apud Angelos iustitia recta, pura, & firma est, sublimis quidem; sed adhuc longe inferior quam divina. Non enim innata est eis, sed à Deo collata: ut natura ipsa, quod ex se est, non modo iustitiæ, sed etiam iniustitiæ capax inveniatur. Nunquid non ista est pravitas quædam quam in Angelis suis vera illa iustitia legitur invenisse^c? *Non enim iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, ait is qui Dei iustitiam minime ignorabat^d. Nec ait, omnis homo: sed, *omnis vivens*, fortè, ut nec ipsos angelicos eum noveris spiritus excepisse. Vivunt enim & ipsi tantò verius, quantò propius astant ei apud quem est fons vitæ. Nihilominus etiam iusti sunt, sed ex eo, non coram eo: munere eius, non in eius comparatione. Ipse enim sibi iustitia est, cuius voluntas non tam æqua quam ipsa æquitas. Et utraque non aliud quam ipsa substantia est. Illa ergo iustitia verissimè sicut mons est,

Nihil corporeum in DEO fingendum.

Caput Domini divinitas, maiestas, & potestas.
a Plal. 35. b

Pedes, iudicia.

* b Isa. 64. 2
Iustitia divina, humana, & Angelica differentia & imparitas.

c Iob. 4. d
d Pl. 141. b

quæ

*Ala quibus
Caput DEI
velant Sera-
phim;*

quæ recta est, quæ pura est, quæ firma est, & ut ita dixerim, etiam sub-
stantia est. Quanta enim in hoc capite latet altitudo? Quanta gloria est,
quantâque sublimitas in hoc umbroso & condenso monte reposita?

*Admiratio
& venera-
tio.*

Quibus tamen putamus alas hoc caput Seraphim velant, ut nulla
suæ subtilitate naturæ, nulla rationis perspicacitate nequam oculus in il-
lius queat irrupere veri luminis claritatem? Duabus, ni fallor, alis;
suæ videlicet ipsorum gloriæ & felicitatis. Ineffabiliter siquidem dele-
ctantur in *admiratione* cōtemplationis illius, nec minus gloriantur in ipsi-
us *veneratione*. Iniquus ille admirationem quidem, sed non venerationem
habens, quia subdi noluit per venerationem, figi non valuit per admira-

*Altera harū
defuit luci-
fero.*

tionem. Denique admirationem ipsam in æmulationem convertit, nec
venerari dignatus, sed conatus est imitari. Quàm melius Seraphim sua
ipsa admiratione felices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in
ipso habentes gloriam, cui servire regnare est, & apud quem omnis qui se
humiliat exaltatur? Et nunc audi quemadmodum his duabus alis ipsum
quod diximus caput Domini, ne iniquus ille inspiciat, velare Seraphim
videantur. Quotiens enim sursum dirigit aciem, in angelicam statim fe-
licitatem & gloriam malignus offendit, & offundit oculum pessimus hu-
mor, livor proprius, ut penetrare ultra non possit. Sic nimirum quasi
gemino quodam velamine ne sublimiora prospiciat invidus præpeditur,
ad illorum quos superiores habere dolet, modo quidem felicitatem, mo-
do gloriam, modo utramque simul, reverberata acie contabescens. Quis
enim tam gravis pruritus oculi quàm invidia est? Nec verò aliis livor
invidus quàm alienâ gloria & felicitate torquetur. Miseria enim (ut a-
junt) invidia caret.

*Quomodo his
alis velent
caput.*

*Invidi tormē-
tum gloriæ a-
liena.*

Sed & pedes Domini quibus nimirum impenetrabilem judiciorum
eius abyssum, & dispositionis eius diximus vias investigabiles designari,
duabus æquè alis velant Seraphim. Ego autem dico, *prudentiâ & fidelita-
te*. Cum enim & fideles pariter ministri sint & prudentes, sic divina ne-
gocia gerunt, & saluti provident electorum, ut malignus ille deprehende-
re omnino non possit. Ex hoc pedum velamento factum reor, ut ne-
sciens Dominum gloriæ fecerit crucifigi: ex hoc quotidie fieri, ut salutis
nostræ negociis ignorans serviat & invitus, serò postmodum plangens
quod dum obesse voluit, inventus est profuisse. Sic nimirum per admi-
stratorios spiritus illuditur eius astutia, quod & fideles sint qui detegere
nolint, & prudentes qui norint tegere divina erga nos providentiæ & di-
spositionis arcana.

*Diabolus ser-
vit electorum
saluti inscius
& invisus.*

Cæterum sicut è supremis duabis alis nequissimus ille admiratio-
nem habuit, sed non venerationem (ut diximus) sic è medijs quoque spi-
ritualem